

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Hieronymi Kromayeri ... Theologia Positivo-Polemica

In qua Controversiae Lutheranis cum Pontificiis, Calvinianis, Remonstr.
Socin. Anabapt. Weigel, Judaeis ... inseruntur. Cui praefixa est Diaskepsis

Articulorum fidei fundamentalium generalis, & cuilibet loco specialis,
sedes in ordine analytico, & libris Ecclesiarum nostrarum Symbolicis, una
cum ...

In qua Articuli Fidei nervosè ac perspicuè proponuntur, succus singulorum
in succinctos Aphorismos contrahitur, deducitur ... resolvitur; Opus
Posthumum

Kromayer, Hieronymus

Francofurti Ad Moenum, 1683

Locus XI. De evangelio

[urn:nbn:de:bsz:31-142812](#)

DE L E G E.

rūmenimverò justissimus iste Legislator tulit istas leges , ad certum duntaxat tēpus duraturas , quamdiu nimirum staret templū & forum Mosaicum. Unde s̄epius hāc loquendi formā scriptura V. T. utitur : Hæc servabitis in generationibus vestris. De abrogatione quoq; legum ceremonialium Jerem. 3. & Dan. 9. foren-
sium Gen. 49. predicitur. Quod autem post ascensionem Salvatoris in Cœlum nihilominus adhuc ab Apostolis obser-vata fuerint istæ leges , id propterea factum fuit, ut cum honore sepeliretur Synagoga Mosaica. Sic Paulus Timotheum circumcidī voluit , Acto. 16. vers. 3. Titum circumcidī non voluit propter falsos fratres obiter subingressos ad explorandam libertatem nostram , quam habemus in Christo JESU Galat. 2. v. 3. 4. Ut res itaq; indifferentes tolerārunt, donec doctrina de Christiana libertate radices altiores ageret, & ipsæ intermissione usus sensim evanescerent. Si quis autem

223

ex necessitate circumcidī voluisset , de illo pronunciat Apostolus Galat. 5. v. 2, 3, 4. quod à Christo sit evacuatus, quod debitor sit totius legis servandæ, quod à gratia exciderit. Præterea, destructo templo & foro Judaico , leges ceremoniales & forenses ad Ecclesiam & Rempubli-cam Christianam applicari non possunt. Ubi tamen distinctiones inter genus & speciem, inter id, quod morale ac cere-moniale, vel forense in ipsis legibus o-currat; inter observationem & significa-tionem; inter necessitatem & libertatem observationis sunt repetenda. Hebr. 7. 18.

§. 2. Usus aphorismi hujus in dida-cticis est, ut doctrinam de legibus cere-monialibus & forensibus rectè tenea-mus.

§. 3. In polemicis adversus Judæos, Carolstadium & Anabaptistas quosdam, jus ex Mose in foro Christiano dicendum esse statuentes, usus aphorismi hujus esse potest.

p.289

Locus XI. De EVANGELIO.

E ^{§. 1.} *Tymologia.* Cum lex per fidem stabiliatur, doctrinam de lege do-trina de Evangelio sequitur. Vox Evangelii origine Græca est à verbo εὐαγγέλιον i. e. latum nuncium affero descendens, propterea, quod latitudinem animis perterritis afferat: civitate vero Latinâ propter emphasin, ut alia vocabu-la multa γῆγράφει Græca, fuit donata. He-bræis vocatur בְשׂוּרָה i.e. nuncium à ra-

בְשָׁר i.e. mollia , carnea dixit. בְשָׁר enim carnem significat. In Piel בְשַׁר i.e. evangelizavit, bonum nuncium attulit. Inde בְבִשָּׁר i.e. Evangelista, bonus nuncius. *Homonymia.* Vox Evangelii sty-lo Biblico εὐαγγέλιον potissimum accipitut generaliter pro tota doctrina cœlesti, quatenus Legem & Evangelium strictè dictum ambitu suo complectit, ita ramen ut à potiori fiat denominatio. Ita sumitur

LOCUS XI.

224

sumitur Marci 16. vers. 15. *Ite in mun-dum universum & predicate Evange-lium omni creatura.* 2. specialiter pro-doctrina de Christo, vel gravita peccato-rum remissione propter Christum. In hoc significatu prima promissio Protoplasis facta de semine mulieris contrituro caput serpentis πεωτευαγγέλιον, promissio A-brahæ & ipsius posteris facta de seminē benedicto, in quo benedicendæ sunt o-mnes familiæ terræ πεσευαγγέλιον Gal. 3. v. 8. dicitur. In hoc significatu speciali opponitur legi. 3. specialissimè pro con-cione de Christo exhibito & opponitur τῇ ἐπαγγελίᾳ i.e. promissioni, quæ est concio de Christo exhibendo. In hac signi-ficatione non fuit in V.T. Ex oppositio-ne itaque de significatione statuendum. Specialissimus hic significatus occurrit *Act. c. 13. v. 32.* Ή μας υμας εὐαγγελίζε-μενα την ἐπαγγελίαν της τοῦ πατέρος γι-νομένην. i.e. *Nos vobis annunciamus pro-missionem, qua Patribus facta est.* Ut et-iam *Rom. 1. v. 1. & 2.* Paulus servus JESU CHR ISTI segregatus eis εὐαγγέλιον Θεῷ, ὁ προετηγέλατο Διός τῶν πεφυτῶν i.e. ad Evangelium, quod ante promiserat per Prophetas. In hac itaque significatione non fuit Evangelium in V.T. sed promis-sum. Ita verbum εὐαγγελίζουμαι in stri-ctissima significatione pro concione de CHRISTO exhibito sumitur *Luce 2. v. 10.* cùm Angelus ad Pastores inquit: Ιδε εὐαγγελίζουμαι v. 10. *Ecce enim annuncio vobis actu completam promissionem de Messia exhibendo.*

p. 290

§. 2. *Definitur Evangelium*, quod sit doctrina de gratuita peccatorum re-missione propter CHRISTUM. Hæc lucem capit ex c. 4. *Luce v. 18.* quando Sal-vator dictum Propheticum *Ez. 61. v. 1.* in se compleatum dicit: *Spiritus Domini su-*

per me propterea quod unxit me, ad eva-gelizandum pauperibus (Spiritu) misse-me, ut sanem contritos corde, ut predicem captivis remissionem & cœcis visum, ut emittam confractos per remissionem, ut pre-dicem annum Domini acceptum. Nec-e-nim ut Sociniani somniant, gratuita pec-catorum remissio & satisfactio sibi repug-nant. Gratuita siquidem non respectu meriti CHRISTI, sed nostri dicitur. Ideo scriptura CHRISTI redemtionem cū gratia conjungit, ut *Rom. 3. v. 24.* *Justifi-camur gratis per gratiam, per redemtionem CHRISTI & IESU, quæ proposuit DEUS propitiatorum per fidem in sanguinem ipsi⁹.* Ubi nulla est ἀδιλεξία, cùm particula gratis cum gratia conjungitur. Prior e-nim καὶ ἀδεσπότη meriti ex nostra parte tol-lit: posterior r. τὸ θέλημα veram justificationis causam efficientem gratuitum DEI favo-rem, ponit. In fontibus ἀδιλεξία locum minus invenit. Ibi enim legitur διεργάτης Χριστός, Lutherus: Und werden ohne Verdienst gerecht durch seine Gnade ic. Fue-runt ex sociis Aug. Confessionis, qui per concionem pœnitentiae Evangelium de-scripserunt. Verum quia vox Evangelii nō accipitur in significatione stricta & pro-pria, sed lata, quatenus totam doctrinam cœlestem lege & Evangelio pressè dicto cōstantem ambitu suo complectitur, vox etiam pœnitentia ambigua est, quippe quæ vel ἐλακῶ de tota pœnitentia, vel μεγικῶς de parte istius contritione sumitur, sententiam hanc non immerito missam facimus, prout etiam in Form. Conc. stric-tè dicta art. 5. fuit rejecta. Pontificis E-vangelium definitur, quod sit nova lex gratiæ viribus aucta. Ex Christo siquidem novum Legislatorem faciunt, qui legibus Mosaicis novas adjecerit.

§. 3. Præter

DE EVANGELIO.

225

§. 3. Præter differentiam genericam, tr^o Act. 4. v. 12. dicit, non esse aliud sub cœlo nomen, in quo nos oporteat salvare, quām nomen IESU, & Act. 10. v. 43. Huic IESU Prophetas omnes testimonium perhibere, peccatorum remissionem in nomine ipsius accipere, quotquot crediderint in eū. Quibus adde caput Act. 15. v. 10. Quid tentatus Deum imponendo iugum super cervices discipolorum, quod nec nos, nec Patres nostri (sc. V.T.) portare poteramus, sed per gratiam Domini nostri Iesu Christi credimus nos salvos fieri, quemadmodum et illi. Hoc tantum inter fidem nostram & Patrum V.T. fidem interest, quod hi crediderint in promissum, nos in missum: hi crediderint in exhibendum, nos in exhibitum secundum versiculum:

p. 291 Tempora sunt Patribus, non variata fides. Nec obstat canon iste Topicus: Effectus nō est prior suā causā, quia tantum in naturalibus obtinet: in moralibus autem & voluntariis effectus suā causam multoties antecedit. Sic captivos dimitti videmus, antequam λύτορες aetu persolvatur, modò sufficenter caveatur. Sed decreta & promissiones divine de futuro liberatore certitudine suā nexus omnem, qui est inter causam & effectum physicum, superant. Nec voce gratiae semper gratia secunda, vel sanctificans i.e. donum gratiae, sed maximè gratia prima, vel justificans, vel gratuitus DEL favor CHRISTI merito nixus, peccata nobis remittens, intelligitur.

§. 4. Socinianis Evangelium est doctrina de danda immortalitate iis, qui novis Christi præceptis obediunt. Sed easdem propemodum tibias cum Pontificiis inflant, ex Christo novum legislatorem, qui præceptis Mosaicis adjicerit, facientes. Hic error cùm in præcedente loco refutatus fuerit, nihil amplius adjicimus.

F

De

p. 292

De gradibus obedientia^t tantum mone-
mus, quod d^s Sociniani, rigidissimam in V.
T. à D^eo requisitam fuisse obedientiam
præceptorum Mosaicorum ; in N.T. ali-
quali studio præceptorum Christi conté-
tum esse D^EUM, velint. Verum enim ve-
rò, si per justitiam legalem coram tribu-
nali divino justificari velimus, rigidissima-
tam in V. quam N.T. requiritur obedientia,
ut sc. D^EUM ex toto corde, ex tota ani-
ma & omnibus virib. nostris diligamus &
proximum nostrum, sicut nos ipfos *Matt.*
22. v. 17. ut permaneamus omnibus præ-
ceptis legis, *Gal. 3. v. 10.* nobis opus est.

§. 5. Alias differentias legis & Evan-
gelii nos ; alias Pontificii constituit. No-
bis lex & Evangelium differunt 1. patefa-
ctione. Legis doctrina magnam partem
est naturalis : Evangelii vero doctrina to-
ta est supernaturalis. Gentes ostendunt, o-
pus legis scriptū in cordibus suis, simul at-
testante illorum conscientiā & cogitatio-
nibus inter se accusantibus, aut etiam de-
fendentib., Apostolus inquit *Rom. 2. v. 15.*
De doctrina Evangelii Johannes in hęc ex-
rumpit verba c. i. historiæ sua Evangelicæ
v. 18. *D^EUM nemo vidit unquam, unige-*
nitus filius, qui est in finu Patris, ipse nar-
ravit. Et Paulus *Rom. 16. v. 25. 26.* *Ei, qui*
potens est vos confirmare secundum Evan-
gelium meum, & praconium Iesu Christi
juxta revelationem mysterii temporibus a-
ternis taciti, manifestati vero nunc, & per
scripturas Propheticas juxta delegationem
eterni Dei, in obedientiam fidei in omnes
gentes patefacti, soli sapienti Deo per Iesum
Christum gloria in secula, Amen. 2. Lex &
Evangelium differunt doctrina formā.
Lex vitam promittit operantibus : Evan-
gelium credentibus : lex omnibus nume-
ris completam obedientiam requirit : E-

vangelium remissionem peccatorū pro-
pter Christum annunciat. *Lev. 18. vers. 5.*
Qui fecerit ea homo, vivet in eis. *Roms 2.*
v. 13. Factores legis justificabuntur. *Rom. 3.*
v. 21. 22. *Ei, qui non operatur, credit autem*
in eum, qui justificat impium, reputatur
fides ejus ad justitiam secundum proposi-
tum gratia. Sunt, qui legis tantum pro-
missiones non Evangelii conditionatas
volunt. Sed inter conditionem operis &
organī distinguendum est. Qui condicio-
nem promotionib. Evangelicis denegant,
conditionem operis, non organi volunt
intellectam. 3. Lex & Evangelium distin-
ctis officiis differunt. Lex peccatum argu-
it & Pädagogus ad Christum fit : Evan-
gelium per obedientiam Christi nos ju-
stos constituit dicit. *Rom. 3. v. 19.* *Scimus,*
quod quacunq^d lex dicit, his , qui in lege
sunt , dicat, ut omne os obturetur & totus
mundus reus fiat D^EO. Propterea, quod
ex operibus legis non justificabitur nulla ca-
ro in conspectu ejus. Per legem enim agni-
tio peccati. *Rom. 5. v. 19.* *Quemadmodum*
per inobedientiam unius hominis peccato-
res constituti sumus multi : Sic per obedien-
tiam unius justi constituantur multi.

§. 6. Pontificii præsupponentes per
legem scripta Mosis & Prophetarum, per
Evangelium scripta Evangelistarum &
Apostolorum intelligi, differentias alias
inter legem & Evangelium constituant.
Primo differunt iisdem, ut inchoatum &
consummatum. 2. quod lex per Mosen
data sit, qui Legislator tantum fuit : Evan-
gelium per Christum, qui non Legislator
solum, sed & Redemptor fuit, & gratiam
(dona gratiae) nobis attulit. 3. quod lex
Mosis uni tantum genti, Judæis scil. Lex
Christi omnibus gentib. data fuit. 4. quod
lex umbras & figuræ rerum futurarum,
Evange-

DE EVANGELIO.

227

Evangelium ipsum corpus complectatur.
 5. quod Lex Mosis, adveniente Christo,
 mutanda fuit, legi Christi nulla succedat.
 6. quod lex Mosis non habeat vim justifi-
 candi, neque data sit, ut justificarer, sed ut
 mortuum ostenderet & ad querendū Me-
 dicum nos compelleret: lex autem Chri-
 sti vim justificandi habeat. Hinc etiam
 cælum usq; ad Christi ascensum oclusum
 fuisse, tum temporis autem demortuos in
 limbo Patrum pœnam damni passos fu-
 se volunt. 7. quod lex Mosis lex timoris &
 servitutis fuerit, Evangelium lex amoris
 & libertatis sit. 8. quod lex Mosis fuerit
 onus ἀθαστος i.e. portatu impossibile:
 lex Christi sit jugum suave ac onus leve.

§ 7. Hæ sunt differentiae inter legem
 & Evangelium ex Pontificiorum senten-
 tia intercedentes, quibus pars non exigua
 systematis Theologici Pontificii lucem
 accipit. Nos reponimus ad differentiam
 primam, si perfectum sumatur ratione
 claritatis, quod sc. N. Test. sit lucidius ve-
 tere, nos concedere posse, novum veteri
 Testamento esse perfectius: si ratione si-
 nis, quasi salutem ex doctrina divinitus
 patefacta Patres ante Christum exhibitum
 consequi non potuerint, negamus. Ad
 secundam, quod Christus nullatenus no-
 vas leves tulerit, sed Mosaicas à corrup-
 tis Pharisæis repurgaverit: nec gratiam
 tantum secundam, sed & primam; non
 sanctificantem duntaxat, sed & justifican-
 tem acquisiverit. Ad tertiam, quod licet
 DEUS Judæos οὐδὲ τελεστον i.e. peculia-
 rem populum sibi legerit, alias tamen gē-
 tes ab hujus aggregatione non exclusit.
 Unde duplicitis generis proselyti, justitiæ
 & portæ, dabantur. De quibus alibi. Ad
 quartam, quod de differentiis legis mora-
 lis & Evangelii, non ceremonialis agatur:
 umbras vero pertinent ad legem ceremo-

niam. Ad quintam, quod lex moralis
 tanquam æterna & immota justitiae divi-
 nae regula nullatenus, adveniente Christo,
 fuerit mutanda, sed potius istius observa-
 tio à Christo & Apostolis nobis precepta.
Cælum prius & terra transire debet, quam
jota, vel apex unus de hac lege in terrâ de-
cidat, Matth. 5. v. 18. Ad sextam, quod lex
 in se doctrina vivifica sit secundum illud
Lev. 18. v. 5. & Gal. 3. v. 12. qui fecerit ea
homo, sc. præcepta legis, vivet in eis, prout
 etiam in statu integratæ Protoplasti per
 observationem legis fuissent justificati,
 sed quod non amplius sit doctrina vivifica,
 per accidentem sit, propter corruptionem
 nostræ naturæ, prout in hanc ipse Apo-
 stolus Rom. 9. v. 4. causam conjicit, cum
 inquit: *Quod impossibile erat legi, siquidē*
per carnem infirmabatur, id præstítit De-
us, missó Filio &c. Si per legem Christi
 doctrina Christi de gratuita peccatorum
 remissione intelligitur, prout vocabulum
 τὸν in genere doctrinam significat, nō
 negamus, ex eadem vitam nos habere, sed
 illa doctrina Patrib⁹ etiam V. T. non fuit
 ignota. Ad septimam, quod lex Mosis sit
 doctrina timoris & servitutis, non imus
 inficias, sed quod Christus fuerit novus
 Legislator, negamus. Ad octavam, si esset
 eo modo, quo Pontificii volunt, onus es-
 set gravius lege Mosaica.

§ 8. Ad doctrinam de lege ac Evan-
 gelio doctrina de pacto legali & Evange-
 lico non exigui usus pertinet. Pactum
 Hebræis vocatur τὸν, quod à quibus-
 dam per vocabulum οὐδέποτε, à quibus-
 dam per vocabulum διαθήκη redditur.
 Si tamen usum Græcorum autorum re-
 spicimus, οὐδέποτε propriæ pactionem fa-
 cederalem, διαθήκη voluntatis ultimæ dis-
 positionem significat. Interpres LXX.

Ff 2

viralis

viralis & Nov. Test. vocem quidem διαδίκτυος semper habent, sed sub diversa significatione. Pro pactione siquidem sc̄ederali sumitur Ex. 24. v. 8. & ad Hebr. 9. v. 20. ubi citatur hic locus: Τότε τὸ αἷμα τῆς διαδίκτυος i. e. hic est sanguis Testamenti: ad quae verba Exodi Christi alludens Matth. 26. v. 28. in eadem significatione vocem διαδίκτυος accipit, quod vocabulum καρπὸς ibidem additum ostendit. Pro dispositione voluntatis ultimæ ad Gal. 3. v. 15. sumitur: Διαδίκτυον hominis confirmatam, scil. morte, necno facit irritam. Vox Testamenti licet ut plurimum in usu communī pro dispositione voluntatis ultimæ sumatur, priorem tamen significationem non excludit.

§. 9. In Theologia nostra vocabulum V. & N. T. τρέχω, potissimum accipiatur. 1. Vox Veteris Test. pro pacto legali, quod DEUS fecerat cum populo Israēlico Ex. 24. v. 8. Gal. 4. v. 24. Hebr. 9. v. 15. 2. Pro scriptis Mosis & Prophetarum 2. Cor. 3. v. 14. Usq[ue] in hunc diem idem velamen in lectio[n]e V.T. librorum Mosis & Prophetarum (à potiori factâ denominatione) manet. Sed instrumentum commodius in hac significatione appellatur. 3. Pro tempore umbratum, quod opponitur temporis τῆς ἐπανορθώσεως i. e. correctionis. Sic dicimus, hoc vel illud factum fuisse in V.T. i. e. ante Christum exhibut, Patres V.T. fuisse circumcisos Christum in sacrificiis vidisse, in Messiam exhibendum credidisse &c. Novum Testamentum pariter triplici modo potissimum sumitur 1. pro sc̄edere gratia, vel Evangelico Christi sanguine in aracrucis acquisito ut Matth. 26. v. 28. Hebr. 8. v. 13. Dicendo novum antiquavit vetus. 2. Pro libris Evangelistarum & Aposto-

rum, denominatione rursus à potiori facta. 3. Pro tempore correctionis, quod exhibitionem Messiae fuit secutum, in qua significatione dicimus, nos non amplius esse in Vet. sed Novo Test. sacrificiis materialibus in N. T. non esse locum &c.

§. 10. Definitur Testamentum Veteris, quod fuerit pactum sanguine brutum per Mosen stabilitum, quo DEUS populum Israēliticum ad servandam legem moralem, ceremonialē & forensem sibi obstrinxit, eidemque uritus promittendo terram Canaan & omnis generis bona temporalia, his ve[ct]o, qui legem perfectè adimplent, vitam æternam, semet obligavit. Testamentum novum est pactum sanguine Filiū DEI firmatum, quo DEUS Evangelio, creditibus peccatorum veniam æternamque salutem te datum promisit. Præsupponimus hic, aliud fuisse sc̄edus, quod DEUS cum primis Parentibus nostris in Paradiso iniit. Hoc enim perfectissimam obedientiam & legis cordis tabulis inscriptā adimplectionem numeris omnibus perfectam, sed ab iis, quib[us] inerant adimplendi vites sufficietes, requirebat, nec habebat adjunctas legi morali ceremoniales & forense leges, nec sanguine sanciebatur, nec Mediatore opus habebat.

§. 11. Testamentum vetus quod attinet, ut iphius natura penitus cognoscatur, inter partes istius sc̄ederalis, cuius Ex. 24. & Dent. 5. mentio sit, & ipsum sc̄edus totum, præstetim quoad formale spectatum, distinguimus. Partium, ex quibus materia sc̄ederalis integratur, vel conditionum sc̄ederalium vestigia quedam cōparent in Genesi priusquam DEUS ex Ægypto populum suum eduxisset, & quidem ceremonialium, quod Patres ante & post

p.296 post cataclysmū sacrificia sua obtulerint, quod non peregrino, sed cœlitus delato igne sacrificia sua cremaverint Genes.22. vers.6. quod inter animalia munda & immunda discrimen observaverint, Gen.7. v.2. quod habuerint suos Sacerdotes primogenitos Gen.49.v.3. quod officio Sacerdotali præfecti vestibus distinctis usi fuerint, Gen.27.v.15. Sic legum forensium rudimenta quedam Gen.39. conspiuntur, quod fratri ducere licuerit fratrem, & ita fratti defuncto semē suscitate, prout Thamar cum tribus fratribus successivè (uno post alterum extincto) consuecere licuit. Circa legis moralis observationem minus adhuc alicui subnasci potest scrupuli, cum vel ex sola Genesi facilè Decalogus Ante-Mosaicus extrui queat. Sic promissiones etiam temporales de terra Canaan, de multiplicatione seminj, de protectione divina, de beneficiis alijs hanc vitam spectantibus, antequam exitent ex Ægypto, Israëlitæ habebant. Conditiones dictæ post egressum ex Ægypto solenniter fuerunt repetitæ, literis consignatae, autæ (præsertim cum jam ad Ecclesiam & Politiam certam dirigeretur) & certi fœderis formâ comprehensæ. Forma fœderis Ex.24.v.3. & seqq. describitur: Venit Moses, & populo narravit omnia verba DOMINI, & omnia iudicia: & respondit omnis populus unâ voce, dixitq: Omnia verba, que locutus est Dominus faciemus. Post paucula: Et accepit Moses dimidium sanguinis, sc. brutorum, & posuit in craterem, & dimidium sanguinis sparsit super altare. Accipiens etiam librum fœderis legis in auribus populi, qui dixit: Cuncta, que locutus est DOMINUS, faciemus & obtemperabimus. Tulit quoque Moses sanguinem &

sparsit super populum dicens: Hic est sanguis fœderis, quod pepigit DOMINUS vobiscum. Locum hunc autor epistola ad Hebreos c.9.v.19. & 20. adducit, & illustrat: Postquam Moses omne præceptum iuxta legem exposuisset omni populo, sumto sanguine vitulorum & hircorum cum aqua & lana coccinea & hyssopo simul & ipsum librum & totum populum adspersit dicens: Hic est sanguis fœderis, quod mandavit vobis DEUS. Forma itaque fœderis in postulatione ac conditione obedientiae, nec non sanguinis sparsione constituit. Quod non tantum observatio legis moralis, sed & ceremonialis ac forensis fœderi fuerit inclusa, non tantum ex universali particula, sed & voce judiciorum, in primis locis parallelis Lev.26.v. 45.46. & c.18.v.5. patet.

¶ 12. Ex hoc ultimo loco, & verbis quidem saepius in N.T. repetitis, qui fecerit ea, vivet in eis, quod DEUS perfectè servabit legem ad quandam vitam æternam sese obstrinxerit, liquet. Cum autem propter intimam naturæ humanae corruptionem Illeælitæ, & qui jungenbantur istis Proselyti, quin & nemo morta p.297 lium, pactis istis fœderalibus stare poterat, fœdus istud primum evasit μεμπτόν i.e. reprehensibile, ut Autor epistolæ ad Hebr. c.8.v.7. loquitur, non culpâ ipsius Autoris sapietissimi, vel fœderis in se spectati, sed partis alterius pacifcentis, hominis scilicet per cuius carnem infirmabatur Rom.8.v.3. & novo quæstus fuit locus. Hoc novum spectatur, vel ut promissum fuit Patrib⁹ V. Test. vel ut à CHRISTO sanctum fuit in atra crucis. Depromissa Jerem.31.vers.31,32. & seqq. agitur: Ecce dies veniunt, dicit DOMINUS, & percutiam cum domo Israël, & cum domo

LOCUS XI.

230

Iuda fædus novum. Non sicut fædus, quod pepigicūm Patribus eorum, in die, quo apprebendi manū eorum, ut educerem eōs de terra Ægypti, quia ipsi dissoluerunt pætum meū, etiam cū ego quasi Maritus dominū haberem in eōs, dicit L'OMINUS. Istud autem est fædus, quod percutiātum cum domo Israēl post dies illos, dicit DOMINUS: Dabo legem meam in interiora eorum, & super cor eorum scribam eam, & ero DEUS eorum, ipsiā erunt populus meus. Et non docebit ultra unusquisque proximum suū & Vir fratrem suū dicens: Cognosce DOMINUM, quoniam ipsi omnes cognoscēt me à minore usq; ad majorem eorum, dicit DOMINUS. Propitiabor enim (sc. per CHRISTUM) i&sngor, vel i&laesphov) iniquitati eorū, & peccati eorum non amplius recordabor. Hoc fædus Evangelicū, ut promissum fuit Patribus V.T. non raro, sed perperam, cū fædere legali confunditur, quia totā definitione differunt. Opponitur autem cognitio ista promissa informationi per umbras & quod superstites futuri sint & & διδάσκων i.e. à DEO docti. Cum enim DEUS πολυμερές τριπολυτέρως ad Patres V.T. locutus fuisset, in novissimis nobis locutus est per Filium Hebr. 1.v.1,2.

§. 13. De feedere novo sancito, aut jamjam sanciendo, quod nobis applicatur in cœna, Christus loquitur Matth. 26. v. 28. *Hoc est sanguis meus N.T. qui pro multis effunditur in remissionem peccatorum. Verba Salvator ex ore Mosis de promitt, quæ leguntur Exodi 24. Hoc est sanguis Testamenti, quibus Salvator addit, esse suum (non pecudum) & novi Testamenti sanguinem. Sic Paulus 2. Cor. 3. vers. 6. dicit: DEVS idoneus nos fecit Ministros Novi Testamenti, non literæ, sed*

Spiritus. Nam litera occidit, Spiritus autem vivificat. Clariū de utroque fædere Gal. 4. v. 21 & seqq. idem Apostolus ait: Dicite mihi, qui sub lege vultis esse, legem ipsam non auditis? Scriptum est enim, quod Abram duos filios habebat, unum ex ancilla & unum ex libera. Verū is, qui natus erat ex ancilla, secundum carnem natus erat: qui vero ex libera per missionem. Quæ per allegoriam dicuntur. Nam hac verba sunt duo Testamenta; unum quidem à monte Sinai, generans in servitutem, qui est Agar. Nam Agar Si-
na mons est in Arabia, confinis est autem ei, quæ nunc vocatur Hierosolyma: Servit autem cum filiis suis. At, quæ sursum est, Hierusalem, libera est, quæ est mater omnium nostrum. Scriptum est enim: Latrare sterilis, quæ non parit: erumpere & clama, quæ non parturit: quoniam multi liberi deserta magis, quam ejus, quæ Virum habet. Nos autem, fratres, secundum Isaac promissionis filii sumus. In his verbis Apostolus per allegoriam realem (ex mystico historia illius sensu literalem h. l. faciens) duo Testamenta sīstit, quorum unum servitutis, alterum libertatis: unum finibus angustioribus, laxioribus alterum contentum: unum desitatum, alterum permansurum. De quibus fūsius alio loco ac tempore nobis erit agendum.

§. 14. Hoc tantum, cur DEUS duo fædera post lapsū cuī hominibus pēpigerit, & unum quidem μεμπτὸν i.e. reprehensibile, quod abrogādū erat, quærimus. Causam quidem hujus rei à priori scimus nullam, sed voluntatem facientis totam facti rationem putamus. A posteriori tamen ἀερ παρεγιματός, reddit forsitan hæc posset, quod DEUS eandem fecit, quam cum personis singulis, cum Ecclesia sua

DE EVANGELIO.

231

sua rationem observaverit. Hominem convertendum per malleum legis primū conterit, antequam dulcissimæ gratiæ sua gustum per fidem ipsis faciat: purulenta peccatorum vulnera vino peracri prius eluit, antequam lenissimum gratiæ oleum infundat: Ita voluisse DEUM durissimo legum jugo prius exercere Iudeos videatur, ut infirmitatem suam agnoscerent, eoq; anxius ad Messiam & liberationem ab onere isto anhelarent, secundum tritum istud:

Dulcia non sentit, qui non gustavit amara.

APHORISMUS I.

Evangelium est breve verbum de Verbo abbreviato. Bernhardus in serm. super fest. nat.

SCHOLIUM.

§. 1.

Sensus. Propter duplē significatum vocis Verbi, quod semel περιφορίᾳ, semel ἔργον τιχὸν denotat, ut & vocis abbreviati aphorismus hic est obscuriusculus. Sensum autem hunc habet: Evangelium esse brevem concionem de DEI Filio incarnato. Non quod DEUS in sua natura fuerit imminutus, aut deterior factus, sed quod humanam naturam, seminorem & inferiorem non respuendo illam in unitatem ἔνσάσεως suæ assumserit. Quorsum etiam nonnulli referunt vocem Εὐ ex initiali & finali nominis Εὐτι, litera contractam, quod nimurum hāc ipsā respectus ad incarnationem Filii DEI habeatur. Paucis Evangelium esse concionem de Christo. Licet enim lex moralis Pädagogus noster sit ad Christū, non tamen directè, sed indirectè nos ad

Christum ducit, dum scil. ostendit nobis morbum periculosisimum & jubet querere Medicum, ubi ubi tandem ægrotus illum inveniat. Medicum autē istum nobis monstrat Evangelium. Sacrificia quod attinet, vel considerantur, ut actus onerosi, sive ut sarcina δυσβάσαντες i.e. portatu difficultis, vel, ut typi futuri Messiae. Priore modo spectata pertinent ad legem, & rigorem legis moralis obsignant: posteriore ad Evangelium. Quare, cū Angelus lætum nuncium de nato Messia erat allaturus, verbum εὐαγγελίζομαι usurpat *Luca* 2.v.10. Nec voce Christi tantum persona ejus, sed & officium, quin & omnia, quæ fuerunt ab ipso parta, beneficia, præprimis gratuita peccatorum remissio, quam satisfactione suā perfectissimā nobis acquisivit, veniunt. Nec enim in carnem DEI Filius venisset, nisi nos à peccatis salvos facere voluisset. *Venit Filius hominis servare*, quod perierat *Matth. 18.v.11*. Non venit, ut sibi ministretur, sed ut ipse ministret, & daret animam suam λυτρῷ ἀντὶ πονών i.e. premium redēctionis pro multis. *Matth. 20.v.28*. *Venit in mundum*, ut peccantes salvos faceret *i. Tim. 1.v.15*. carnis & sanguinis, non secus ac pueri, pariceps factus est, ut per mortem destrueret eum, qui mortis habebat imperium, *Hebr. 2.v.14*. ad hoc apparuit, ut opera Diaboli dissolveret *i. John. 3.vers8*.

§. 2. *Vsus* aphorismi hujus in didacticis est, ut objectum Evangelii verum, Christum scilicet contritorem capit is serpentini, semen benedictum, in quo benedicendæ sunt omnes familiae terræ, Jehovah justitiam nostram, vel quod perinde se habet, remissionem peccatorum propter Christum, recte teneamus.

§. 3. In

§. 3. In polemicis adversus Pontifices, qui novas leges cum auxiliis gratiae, nec non Socinianos, qui dandam immortalitatem obtemperantibus novis CHRISTI legibus objectum Evangelii volunt, usus a phorisi huic potest. Ubi videmus Bernhardum Doctorem mellifluum, qui circa initium seculi duodecimi vixit, de doctrina Evangelii rectius sensisse, quam Scholastici temporibus subsequentibus, qui legem & Evangelium miscuerunt, & ex duobus integris unum fecere corruptum.

APHORISMUS II.

p. 300 Evangelium est longum & breve.

SCHOLIUM.

§. 1.

Sensus. Adscribitur hic aphorismus Bartholomeo à Dionysio Areopagita in Theologia mystica c. 1. Evangelion εὐαγγέλιον εἶναι μάρτυρι καὶ μέγα καὶ ἀδύτης αὐτοῦ μαρτυρῶν. h.e. Evangelium esse latum & magnum, rursusq; concisum. Ubi dubio procul Autor ad duplum tractandi modum, qui vel brevior, vel longior esse potest, respicit. Evangelium breve potest esse vel ipsum nomen IESU suavissimum, quod Salvatorem significat, prout Angelus ipse nobis etymologiae rationem suppeditat Matt. 1.v.21. vocabis nomen ejus IESUM, quia salutem faciet populum suum à peccatis. Cū itaque JESUM nominamus, autem & consummatorem salutis nostrae intelligimus, ut usum nobis monstrat B. Bernhardus in hac preicatione jactatoria: Domine IESU, esto mihi IESUS: propter nomen tuum fac mibi

secundum nomen tuum. Vel etiam Evangelium breve potest esse brevis illa concio, quam in gentilium & Judæorum conversione utebantur Apostoli, credere nimurum JESUM esse Christum, DEI Filium. Ubi notandum, vocabulum IESU esse nomen proprium Salvatoris nostri, quod in circumcisione ipsi fuit impositum, & quo discernebatur ab aliis hominibus, nomen autem CHRISTI appellativum, cui vocabulum Messias respondet in lingua Hebreæ, ita ut sensus sit, credere JESUM esse Christum, DEI Filium, credere JESUM Nazarenum Hierosolymis crucifixum esse promissum Messiam, eumq; non nudum hominem, sed DEI Filium. Sic Paulus Damasci probabat, IESVM hunc esse Christum, dñs dñs s̄y der Christ / Acto. 9.

v. 22. Et hanc summam credendorum tum temporis fuisse docet Joh. c. 20. historiæ sive Evangelicæ v. 31. Hac scripta sunt ut credatis, IESVM esse Christum, DEI Filium, & ut credentis vitam beatam per nomen ipsius. Sic Petrus à Salvatore quæsus, quis sit, respondet: Tu es CHRISTVS, Filius DEI vivi, Matth. 16.v.16. Et propter hanc causam morti addicebatur, tanquam blasphemus, quod de CHRISTUM DEI Filium dixisset, Matth. 26.vers.65. + Quantumvis autem tum temporis sufficere poterat hæc summa, quam tamen concionibus prolixis illustrabant Apostoli: quia tamen hodie Syncretistæ & omnis generis versipelles in religione sub eadem delitescere possunt, non immeritè fusiores Evangelii descriptiones de CHRISTI persona, officio & beneficiis, in primis satisfactione p. 301 pro peccatis nostris & parta peccatorum remissione gratuita jungimus.

§. 2 Vfus

§. 2. Uſus aphorismi hujus eſte potest, ſi, præſertim in periculis, aut morbis vehe-mentioribus conſtituti, & verborum non multum facere queamus, ut nomen Do-mini JESU, patrum Evangelium, invo-cemus, ad imitationem Stephani Proto-martyris ingemiscentes: Domine JESU, (qui ſecundum nomen tuum a peccatis ſalvum me fecisti:) fufcipe Spiritum me-um, Act. 7. v. 59.

§. 3. In polemicis, cum Evangelium patrum & magnum JESUM Salvato-rem noſtrum non novas leges, objectum habeat, aduersus Pontificios & Socinianos idem uſus, qui prioris, eſte potest.

APHORISMUS III.

Lex & Evangelium ſunt duæ do-ctrinæ diuerſæ, non aduersæ. *G*

SCHOLIUM. Loc. X. Aph. I.

§. 1.

Utraque enim eſt DEI verbum, utraque DEUM Autorem habet, utraque in ſe vim habet vivificandi. Quod au-tem lex poſt lapſum non vivificet, id fit per accidens, propter naturæ noſtræ corruptionem, prout Apoſtolum inquit Rom. 8. v. 3. Quod impoſſibile erat legi, ſiquidem per carnem infirmabatur, id praefit Deus miſſo Filio &c. Lex moralis eſt æternæ & immota divinæ iuſtitiae regula, de qua Salvator Matth. 5. v. 18. quod cœlum & terra prius tranſire debeant, quam joia unum, vel apex unius de legi in terram decidat. Et v. 17. quod non venerit ſolue-re, ſed implere legem. Evangelium eſt doctrina de gratuita peccatorum remiſſione per & propter Christum. Vel de-cretu m Dei temporibus æternis abſcondi-tum, nunc autem patet factum de mit-

tendo Reparatore generis humani, qui iuſtitia divina peccatis ejusdem laelæ λο-τρον λούπητον persolvat. Si DEUS juſtissimus citra ſatisfactionem peccata li-beraliter dimittere, vel quid pro quo ac-ceptillare diceretur, tunc Evangelium do-ctrinæ legis aduersari videretur: Sed temperamentum iuſtitiae, & misericordiæ hic conſpicitur. Iuſtitia peccata citra ple-nariam ſatisfactionem non remittentis: Misericordia, ſatisfactionem illam a Chriſto, ac fi a nobis praefita fuifet, acci-pientis. Hinc utraque doctrina in uſu debet eſte coniunctissima. Quod Lex nobis mandat, id Evangelium praefitum eſte annunciat. Legem per fidem deſtrui. 301 mus? Abſit: ſed legem ſtabiliſimus, Apoſtolus Rom. 3. v. 31. inquit. Et capite 10. v. 4. Chriſtum τιλαὶ i. e. πελεῖων ἐρώμενος i. e. perfectionem legis ad ſalutem omni creden-ti pronun-ciat.

§. 2. Uſus aphorismi hujus in didac-ticis eſt, ut media via inter Legistas tau-tum & puros putos Evangelicos, legem ex Ecclesia proſcribentes incedamus, & veram non tantum de lege, ſed & Evan-gelio doctrinam teneamus.

§. 3. In Polemicis aduersus Pontificios & Socinianos conciones legales tantum crepantes, ut & Antinomos, Islebi Secta-tores, legem ex Ecclesia in Curiam, quin & patibulum amandantes, uſus aphorismi hujus eſte potest.

APHORISMUS IV.

Lex ligat & damnat: Evangelium ſolvit & salvat.

SCHOLIUM.

§. 1.

Uta lex & Evangelium in ſe ſe non ſint doctrinæ aduersæ, ſed diuerſæ, con-trarios

Gg

erratos tamen effectus habere videntur. Lex enim ligat & damnat : Evangelium solvit & salvat. Lex ligat & damnat, cum de peccato nos convincit, & iram DEI, pœnasque tum temporales, tum æternas annunciat. Evangelium vero pœcata per Christum expiata, credentibus remissa, DEUM propitium & salutem cum temporalem, tum æternam annunciat. De duabus clavibus, ligante ac solvente, Christus agit, *Matt. 16. v. 19. Dabo tibi claves regni cœlorum, & quicquid alligaveris in terra, erit allatum in cœlo: & quicquid solveris in terra, solutum erit in cœlo.* Quantumvis autem ad Petrum Christus hæc verba pronunciet, quia tamen is, tanquam Os Apostolorum (quæstio enim ad omnes erat directa,) reliquorum nomine respondit, non tantum ad omnes Apostolos, verum etiam ad eorum in ministerio successores hoc pertinet. Id quod patet ex *c. 18. v. 18. Matt.* ubi oratio Christi ad omnes dicitur : *Amen dico vobis, quæcunq; ligaveritis super terram, ligata erunt in cœlo: & quæcunq; solveritis super terram, soluta erunt in cœlo.* Nec non *Johannis 20. c. v. 22. Accipite Spiritum S. quorūcunq; remiseritis peccata, remittuntur eis; quo rūcunq; retinueritis, retenta sunt.* Clavem ligantem Ecclesia (qua tanquam Domina, Petrus & Ecclesiæ ministri tanquam Oeconi claves has habent,) per conciones legales exercet, peccatorem impénitentem, scandalosum & notorium de peccato convineens, eidemque iram DEI & pœnas cum temporales, tum æternas, nisi resipiscat, annuncians: solventem per Evangelium, pœnitentibus & in Christum credentibus peccata remittens, & cœlum iisdem aperiens. Cla-

vis utraque vel generalis est, vel specialis, quarum illa peccatores in genere concer nit, & pro concione laepius exercetur: hæc ad certas personas extenditur. Ultramque Pontifex R. in suis insignibus decus fatim sibi superimpositam, unam auream solventem, alteram ferream ligantem, cum superimminente corona triplex super coelestia, terrestria & infernalia, vel, ut alii volunt, super Europam, Africam & Asiam, tanquam Petri successor & cœli claviger, à quo potestas retinendi & solvendi peccata derivetur in inferiores, gerit; sed propter satisfactions pro pœnis temporalibus, & reclusiones regnorum mundanorum adulterinas.

§. 2. Ut abusus hic ex legis & Evangelii turpissima confusione oritur: Sic nullum facimus, & usum aphorismi hujus in distinctis & penè contrariis urbisque doctrinæ legis & Evangelii effectis monstramus.

§. 3. In polemicis adversus dictos Cappones Pontificios, qui contritionem etiam ad Evangelium pertinere volunt, usus aphorismi hujus esse potest.

APHORISMUS V.

Pro-Evangelium idem quod Post-Evangelium docet.

SCHOLIUM.

§. I.

Sunt ex Theologis, qui loci Paulini ad *Gal. 3. v. 8.* quadam ἀρχαι adducti Evangelium in Pro-Evangelium & Post-Evangelium dividunt. Locus autem iste Paulinus ita sese habet: *Pravidens autem Scriptura quod Deus ex fide justificat gentes, οὐχι γε λαίπαν τῷ Αθεογάμῳ, i.e. prius*

DE EVANGELIO.

238

prius rem latam annunciat, vel ἦγετας attulit Abram, in semine tuo benedicentur omnes gentes. Per Pro-
Evangelium itaque dicti Theologi pro-
missionem hanc Abrahæ & iplius poste-
ris factam, per Post-Evangelium pro-
missionem de Prophetæ magno cœlitus,
ut audiatur, nobis commendato, imò
cum pœna comminatione demandato,
Denter. 18. v. 20. quod post sanctum
fœdus hæc posterior facta fuerit, intelligunt.
Notandum autem particulam
ἢ vel ad fœdus legale post migratam
Ægyptum formaliter cum Israelitis cœtum,
vel ad ἰατρούς stricteſſimè ſic dictum,
ut eſt concio de Meflia jam exhibito, re-
ſpectum habere. Si respectum habet
ad fœdus legale, promissio de Prophetæ
magni Post-Evangelium non incongrue
vocatur; Si vero ad Evangelium in ſtri-
ctissima ſignificatione acceptum, pro-
missio iſta, *Deut.* 18. facta, non ſecus
ac vel prima promissio de ſemine mu-
lietis contrituro caput serpentis, vel A-
brahæ & posteris de ſemine benedi-
cio, in quo benedicendæ ſunt omnes
familia terræ, vel omnes ἰατρούς reli-
quæ, ut conciones ſunt de Meflia exhib-
endo, *Act.* 13. v. 32. *Rom.* 1. v. 1. 2.
& Evangelio ſtricteſſimè ſument con-
traſtinguntur, ἐγενεράτοις dici potest.
Utramque promissionem de CHRISTO
agere, citatio in N. T. quod clavis veteris
eſt, facta docet. Priorē enim pro-
missionem de Christo Paulus *Gal.* 3. v. 16.
posteriorē Petrus, *Act.* 3. v. 22. expo-
nit. Hoc tantum intereft, quod prior
ad officium magis Sacerdotale, posterior
ad Propheticum respiciat. Quam ob-
caſam CHRISTUS Propheta magnus
Luca 7. v. 16. & Propheta in mundum

mittendus, *Job.* 5. v. 14. dicitur, & à Pa-
tre cœlum *Matth.* 17. v. 5. nobis audiens
dus commendatur.

§. 2. Uſus aphorismi hujus in didacti-
cis eſſe potest, ut CHRISTUM πέπλο
Scriptura σκηνωτικὸν agnoscamus, pro-
ut ipse ἐν κεφαλίδι i. e. in primo capite,
in prima ſectione Scripturæ V. T. ubi
promissio prima continentur, de te ſcrip-
tum eſſe, *Pſ. 40.* v. 10. & ad *Hebr.* 10.
v. 7. testatur. Christus ipſe Scripturas,
quas ſcrutari jubet, nominatim Moſea
teſtimonium ſibi perhibere dicit, *Job.* 5.
v. 39. 48. Paulus in fundamento doctri-
nali, quod Prophetæ & Apostoli poſuer-
unt, Christum οἶδον ἀπεργονιζόντον i. e.
lapidem angularem vocat, *Eph.* 2. v. 20.
Petrus omnes Prophetas de Christo te-
ſtari *Act.* 10. v. 43. ſtatuit. *Autore epiftola
ad Hebreos* doctrimis variis nos circum-
ferri prohibens, Iesum Christum Heri &
Hodie fuſſe c. 13. v. 8. aſterit.

§. 3. Uſus in Polemicis adverſus So-
cianos, qui conciones legales totius
Scriptura ſcopum eſſe volunt, ut etiam
Pontificios fructum Dominicæ liberati-
onis ad N. T. tempora reſtringentes, eſſe
potest.

APHORISMUS VI.

Consilia Pontificiorum Evangelica
ſunt minus consulta.

SCHOLIUM.

305.

§. I.

Consilium ejusmodi definiunt Ponti-
fici, quod ſit opus à Christo non
imperatum, ſed indicatum; non manda-
tum, ſed commendatum. Vocantur
ab ipliſ Evangelica, quod in Evangelio,
Scriptis Evangelistarum & Apoftolorum

Gg 2 nobis

LOCUS XI.

236

nobis commendentur : & perfectionis, quod perfectos nos faciant & religiosos præprimis deceant : opera vero consulta supererogationis (rectius superarrogationis,) quod plus faciant, quam lex a nobis requirat. Differunt ipsis consilium & præceptum secundum quatuor causatum genera, & 1. quidem ratione cause efficientis, quod præcepta sine omnium, consilia perfectorum, quales sunt religiosi. 2. ratione materiæ, quod præceptum sit facilis, consilium difficultius : præceptum sit bonum, consilium si melius & perfectius. 3. ratione formæ, quod præceptum obliget, consilium sit liberum. 4. ratione finis, quod præceptum observatum habeat præmium, non observatum inferat pœnam : Consilium si non servetur, pœnam nullam pedissequam habeat, si vero servetur, majus præmium consequatur. Consilia quidem ipsa non negamus, cum Paulus ipse inter præceptum Domini, sumque consilium distinguit *I. Cor. 7. v. 25. De virginibus præceptum Domini non habeo : Consilium autem do, sed Pontificia repudiamus.* Hæc enim falsis nituntur hypothesisib, quod homo non tantum legem implere, sed plus etiam, quam in lege mandatum est, præstare possit: neve perpluat, hypothesis hanc hypothesis novategunt, quod summus legis gradus nobis a Deo non imperetur, sed ut finis tantum, ad quem tendere debeamus, ostendatur, propterea quod impossibilia non nisi Tyrannus præcipiat.

§. 2. Hypothesin primam quod attinet, tantum abest, ut homo in statu corruptionis plus præstare queat, quam lex præcipit, ut ne quidem injunctorum satagere, vel tantum quantum lex a nobis requirat, facere queat. *Volentibus enim facere bonum*

num κακὸν τοῦτο γίγνεται Rom. 7. v. 21. αὐτὴν ἴσως ταῦτα ibid. v. 17. καὶ εἰ τέλος ἡ θρησκεία Hebr. 12. v. 1. congruentiam nostrorum actionum cum lege non parum collutulat, ut Paulus citatis locis desuper queritur, & quilibet pravæ conscientia motus in se sentiens experitur. Hinc Ecclesia Israelite suam justitiam cum panno menstruæ comparat, *Esa. 64. v. 6.* Secundam hypothesis, quod summus legis gradus nobis a DEO non præcipiatur, vel unicus locus *Gal. 3. v. 10. ex Dent. 27. v. ult.* desumptus destruit: *Maledictus omnis, qui non permanserit in omnibus verbis legis.* In quo singula verba singula pondera. Nec enim duntaxat universalitas duplex *305* ibidem habetur, sed & permanentia in lege requiritur, ita, ut natura hominis cum lege congruat, nec ulla cogitationcula per omnem vitam παραγονιας cum lege turbet. Jam inter 10. verba legis etiam duo præcepta de concupiscentia continentur, de qua Paulus dicit *Rom. 7. v. 7. Concupiscentiam non novissem, sc. peccatum esse, nisi lex dixisset: Non concupisces.* Aldo, quod *impingens in uno, reus sit omnium, Jacob. c. 2. v. 10.* Nec tertia hypothesis rego stat tali, quod sc. impossibilia præcipiens sit Tyrannus. Quoties enim debitores, præsertim decoctores, qui solvendo non sunt, creditoribus sua restituere jubentur, quod tamen factu ipsis est impossibile? Nisi sc. DEUS possibiliterem istam homini concessisset, & ipse propria malitia impossibilitatem istam sibimet acerferisset, tunc forsitan hypothesis aliquid obtinere. Sed homo in creatione prima vires implendi legem accepit, quas sua malitia perdidit.

§. 3. Sed, ut revertamur intra oleas, nos consilia in rebus liberis & indifferenteribus,

DE EVANGELIO:

rentibus, non autem divinitus præceptis,
(cum præceptum DOMINI & Consili-
um Pauli sibi metu opponantur) locum ha-
bere, statuimus, e. g. si quis consilium al-
terius fecutus, à certo genere cibi, potus,
vestitus, à conjugio (si continentiae dono
prædictus sit,) à manupretio pro labore, vi-
giliis & lucubrationibus abstineat, quæ
non mandata, sed in manu facientis sunt
relicta, cultus & meriti rationem nullate-
nus habentia. Circa numerum consilio-

nus habet pietatis. Circa numerum consiliorum ejusmodi non convenit inter Pontificios, unde dubio procul Bellarminus controversiam hanc non attigit. Tribus Consiliis Evangelicis, sive perfectionis, quæ sunt paupertatis, castitatis & obedientiæ, alii plura jungunt, ut vindictæ intermissionem, & percussionis tolerantiæ, *Matth. 5. v. 39. Luca 6. v. 29.* eleemosynarum in obvios quosque petentes largam distributionem, *Luc. 6. v. 30.* fugam occasionum peccandi, *Matth. 18. v. 9.* neglectum curæ victus, *Matth. 6. v. 31.* Θλεψιᾱ mulieris, orationem pro persecutoribus, & plura, quæ recentur à Christo in concione *Matth. 5. & Luca 6.* habita. Paucis: Consilia quidem admittimus, sed in rebus indifferentibus, non divinitus mandatis: nec perfectionis, vel commoditatis & utilitatis, τῷ γοῦ πὲ τῷ συμφέροντι, ut Apostolus inquit, *1 Cor. 7. v. 35.*

§.4. Usus aphorismi hujus in didactis est, ut doctrinam de consiliis non parum à Pontificiis intricatam, nec Evangelio, quod est doctrina de Christi, propriam rectius teneamus.

S. S. In Polemicis adversus dictos Pon-
nificios u-sus esse potest.

406 (0) 500

APHORISMUS VII.

237

Evangelium nec præceptiones, nec ³⁰⁷
combinaciones, sed suaves in-
vitationes habet. Item: Pro-
missionibus Evangelicis condi-
tio non operis, sed organi est
annexa.

SCHOLIUM.

§. I.

Cum Pontificis Evangelium nova lex sit, ut quidam errori huic obviandum fiant, videntes quod Evangelium etiam aliquid ex nostra parte requirat, non præcepta, sed consilia, in alia tamen subjecta materia occupata, Evangelio transcribunt. Propter abusum tamen termini, &c, ne quid consiliis Evangelicis Pontificiorum tribuere, vel commune quid cum iisdem habere videamus, alii abstinentiam ab hac locutione suadent. Dicunt itaque non præceptiones, sed invitationes suaves Evangelium habere. Vide disp. H. Höpferi de fide justificante, respondentem Johanne Hülsemanno Anno 1627, h. l. habita. Chemnitius super pericopam Evangelicam Dominica XXIV. in Ecclesia explicati solitam sic loquitur: Wenn wir weder durch des Gesetzes Drohung/ noch durch des Evangelii Locken zu Christo kommen wollen sc. Ejusmodi suavis invitatio habetur Matth. 11. v. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis & oneratis es sis. Egoreficiam Vos &c. Sunt etiam ex orthodoxis, ut ipse Lutherus, qui promissiones Evangelii non conditionatas volunt. Sed cum sine fide nobis nihil proficit, inter conditionem operis & organi quidam distinguunt. Conditionem operis Lutherus ab Evangelii promissionibus exclusit, non

Gg; organi,

LOCUS XI.

APHORISMUS VIII.
Lex Evangelica videtur esse ειδησθαι
ευλογια.

SCHOLIUM.

§. I.

238
organii. Quod autem fides in circulo justificationis nostra non ut opus consideratur, i.e. quod meriti rationem habeat, aut in letam dignum sit, ut propter hoc ipsum Deus hominem justificet, ex oppositione operum & fidei patet, ut Rom. 3. v. 28. Colligimus igitur, fide justificari hominem, absq; operibus legis. Et ad Gal. 2. v. 12. Scimus, non justificari hominem ex operibus legis, nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christum Iesum credidimus, ut justificaremur ex fide Christi, & non ex operibus legis: propterea quod non justificabitur ex operibus legis omnis caro. E. Fides non ut opus legis primo precepto mandatum, sed quia refertur ad suum objectum Christum tanquam medium & organum apprehendens, consideratur. Operis autem nomine meritum oppositum gratia intelligi, ex cap. II. Epistola ad Rom. v. 6. liquet: Quod si per gratiam, non iam ex operibus: quandoquidem gratia jam non est gratia. Sin ex operibus, jam non est gratia: quandoquidem opus non est opus. Hinc Theologi observarunt, opera vel gratiae, vel fidei opponi: Sigratiae, denotent merita, & sic ad justificationem sint imperfecta: Si fidei, denotent organa, & sic sint inepta. Operibus enim legis Christum applicare sibi velle, nihil aliud esset, quam calcaneo elemosynam accipere yelle.

N.

308. §. 2. Usus aphorismi hujus in didactis est, ut Evangelium & legem, nec non utrumque pactum, vetus & novum, probè dilcernamus, & quæ vera doctrina de utroque sit, recte teneamus.

§. 3. In Polemicis adversus Pontificios legem in Evangelium transformantes, usus esse potest, i.e. Quae qdā ex Reformatione Osterwaldi, q. tractat. Gall. de Souv. v. 1. De la Corruption, Part. I. cap. 4. p. 122. 123. dicit, Evangelium in hora sua maledictiones et communias, et qdā graviores col- communias legis. idq; pbarē conat ex Hebr. X. 28. seqq.

Nihil frequentius Pontificis est in ore, quam lex Evangelica, nova sc. illa, quam Christus novus legislator tulit. Verum cum lex & Evangelium sint duæ doctrinæ diverfissimæ, longius, quam duo disparata illa, ferrum & lignum, à le invicem remotæ, tutius ab hac locutione abstinemus. Non quidem fugit nos, legis fidei mentionem in scriptis Paulinis fieri, sed stylo Hebreis usitato per vocem legis doctrinam Apostolus intelligit, prout apud Hebreos vox ηρων & doctrinam & legem significat. Pontificios autem per Evangelium legem propriè dictam intelligere, notius est, quam ut filio prolixiore probandum sit impræsentiarum.

§. 2. Quare cum in superioribus discrimine utriusque doctrinæ pluribus actu fuerit, crambem eandem recoquere nolentes usum aphorismi hujus in didactis, quod faciat ad meliorem legis & Evangelii cognitionem, & utriusque in theoria differentiam; in polemicis, quod aduersus Pontificios nobis prospicere, exertsis digitis monstramus.

APHORISMUS IX.

Juramenta per Evangelia præstata cum grano salis sunt accipienda.

SCHOLION.

309.

§. I.

Nota est clausula juramenti ex Papatu ad nos translati annexa, (quæ obseruantur adhuc in Ecclesiis cathedralibus reformatis, & ritus inde promanans etiam in Consistoriis & aliis Evangelicorum cibis, & qdā graviores collaudat, exponit, & qdā

colleg'is, ut nimirum ad initium Evangelii Johannis apponantur duo digiti,) sic me Deus adjuvet per sancta Evangelia: vel, sic me servent sancta Evangelia. Quia nimirum Evangelii voce quatuor Evangelistarum scripta intelligunt, vel initia quatuor horum librorum formulæ juramenti subjungunt, vel, cum Johannes Theologus, qui præ ceteris Evangelistis Christi deitatem assertuit, inter hosce quatuor præcipius habetur, ad initium Evangelii Johannis duos digitos apponi volunt. Verum cum dicti libri & legalia & Evangelica in se contineant, magis probatur illa elançula juramentis annexa solita: Sic me Deus adjuvet per Jesum Christum, Filium suum dilectum, vel, sic me Deus adjuvet per sanctum Evangelium suum, quod est doctrina de Christo Salvatore, vel de gratuita peccatorum remissione per & propter Christum. *Nec enim in alio salvis est, nec aliud nomen hominibus sub caelo datum est, in quo nos oporteat salvari, quam nomen Iesu Christi, Act. 4. v. 12.*

§ 2. Usus aphorismi hujus in didacticis esse potest, ut non tantum de propria significatione vocis Evangelii simus certi, sed etiam verum sensum clausulæ juramenti annexæ teneamus.

§ 3. In polemicis adversus Pontificios usus aphorismi hujus esse potest.

APHORISMUS X.

Paulus proprium quoddam Evangelium non scripsit.

SCHOLIUM.

§. 1.

Cum Paulus dicit Rom. 2. v. 14, *Iudicabit Dominus secundum Evangelium meum*, colligere quis posset, Paulum

etiam peculiarem historiam Evangelicam à reliquis 4. distinctam scripsisse. Sunt, qui per hoc Evangelium Paulinum intelligunt Evangelium Lucæ, qui comes fuerit itinerum Pauli, & ab ipso materiam contentam acceperit. Sed rectius Evangelium, quod Paulus inter gentiles docuit, doctrinam sc. de Christo, cuius respectu quatuor Evangelia sunt unum, nos hic intelligimus: Consonantiam nimirum & nucleus doctrinæ suæ, *quod nihil sciverit, nisi Jesum crucifixum, 1. Cor. 3. 10. 2. v. 2. & quod pro reiectamentis omnia, si conferantur ad excellentiam cognitionis hujus, habuerit*, hac loquendi formula significare voluit.

§. 2. Usus aphorismi hujus in didacticis πληροφορεῖα & certitudo fidei nostræ circa perfectionem Scripturæ S. esse potest.

§. 3. In polemicis adversus eos Pontificios, qui libros quosdam Paulinos, ad arguendam imperfectionis Scripturam, amissos objiciunt, usus aphorismi hujus esse potest.

APHORISMUS XI.

Evangelii promissiones sunt universales.

SCHOLIUM.

§. 1.

CAlviniani, prout consignatū reliquerunt, quide consolandis ægrotis (ut Joh. Spinæus Gallus, in lingua rāmen Germanicam translatus) scripserunt, licet dicta scriptura classica de Christi redēctione, de justificatione per fidē, exclusis operū meritis, moribundis proponant, propter particularitatē tamē nulla fieri potest applicatio. Si enim ægrotus hypothesi Calvinianarū gnarus opponat, sibi quidem de dictis hīc optimē constate, sed tamen didicisse, per

per absolutum aliquod decretum divinum ad paucissimos pertinere, fluctuare se, an promissiones gratiae sibi emolumento sint futurae; Consolator ejusmodi parum proficit, nisi fidem regoti, velut in ollam fortilegam manum, in objectum incertum ferri jussit. Fiducioris fides nostra fundamento nitoritur, quippe qua sub universalibus promissionibus indubitanter subsumit, sibique Christum redemptorem Catholicum cum suis beneficiis applicat. Hac ratione credens cum Paulo dicere potest Gal. 2. v. 10. *Filius Dei dilexit me & tradidit semetipsum pro me. Christus in me suam misericordiam & clementiam spectandam exhibuit 1. Tim. 1. v. 16.* Promissiones autem Evangelicas universales esse, uno vel altero probabimus exemplo. Promissio Abrahæ & ipsius posteris facta communis est omnibus familiis terre: *In te & in semine tuo benedicentur omnes familiae terræ, Gen. 12. v. 3. c. 18. v. 18. c. 22. v. 18. c. 26. v. 4. c. 28. v. 14.* In Christum conjecta dicuntur omnium hominum peccata, Ef. 5. v. 9. *Agnus Dei portasse dicitur peccata mundi Job. 1. v. 29. Propitatio dicitur, non pro nostris tantum, sed pro totius mundi peccatis 1. Job. 2. v. 2. Christus promittit, se crucifixum omnes ad se pertransiurum Job. 12. v. 32. Se venisse, ut salvum faceret, quod perierat Matth. 18. v. 11. Se venisse, ut animam suam daret pretium redemptionis pro multis, non pro paucis ex absoluto decreto ad vitam æternam eleætis, Matth. 20. v. 28. Multi enim vocati & pauci electi sibimet opponuntur, Matth. 22. v. 14. In 1. Tim. 2. v. 6. dicitur semetipsum dedisse αὐτὸν ὑπὲρ οἰκονομίας, i. e. pretium redemptionis vicarium pro omnibus. Ne quis de sufficientia potentiali, vel hypothetica excipiat, potuisse Christi meritum esse*

sufficiens pro omnibus hominibus, si Deus voluisset, adjicienda sunt loca, que de voluntate Dei universaliter agunt, ut Job. 3. v. 16. *Sic Dens dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret, ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam 1. Tim. 2. v. 4.* Deus vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem veritatis pervenire. 2. Petr. 3. v. 9. Deus non vult ullos sperire, sed ut paenitentiam agant omnes.

§. 2. Usus aphorismi hujus in tentationibus circa particularitatem, praesertim in ultimo cum Satana conflictu, esse potest,

§. 3. In Polemicis ad versus Calvinianos absolutarios, sive Supralapsarii, sive Sublapsarii sint, usus ejusdem esse potest.

APHORISMUS XII.

Summa Christianorum ars est legem ignorare.

SCHOLIUM.

§. 1.

Persuasum sibi aliquis habere posset, hoc dictum Lutheri Antinomis legem Ecclesia in Curiam, quin & patibulum relegantibus favere, sed tandem abest, ut Theander istis Schismaticis patrocinetur, ut etiam vivus adhuc Johannem Agricola Islebiensem acriter confutaverit. In certo vero casu, quando nimis conscientia nostra fulminibus legis propter peccata terretur, aphorismus hic locum habet: Tunc enim homo legem postponere, inque Christum tantum τέλος τέρηται, i. e. perfectionem legis respicere debet, ac si nesciret, esse legem. *Justo enim lex posita non est, sc. ratione maledictionis & condemnationis, 1. Tim. 1. v. 9.*

§. 2. Usus aphorismi hujus rursus in tentationibus circa particularitatem, praesertim in ultimo cum Satana conflictu, esse potest,

DE POENITENTIA.

241

tentationibus, cum lex in cordibus nostris fulgurare incipit, esse potest.

§. 3. In Polemicis adversus Legistas Pontificios, Evangelium in legem trans-

formantes ; & Socinianos conciones tantum legales primarium Scripturæ scopum venditantes, usus esse potest.

LOCUS XII.

De

POENITENTIA.

§.

312. Postquam hominem in statu integritatis & corruptionis vidimus, & media restitutionis proposuimus, jam ad ipsam restitutionem, vel reparationem, accessionem faciemus. Quod naufragis est portus, lapsis est pœnitentia. *Resipiscite & credite Evangelio*, prima Salvatoris erat concio, postquam officium suum Propheticum immediatum in hisce terris aggressus erat, *Marci I. v. 15.* Sic, antequam in caelum ascenderet, pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes gentes predicare jussit, *Luca 24. v. 47.*

§. 2. Vox pœnitentiae Pontificiis, ad satisfactiones suas respectum habentibus, à pena dicitur, quod homo proper pecata sua fiat Heautontimorumenus, deque seipso pœnam sumat. Rectius autem à pone tenendo, quod cogitationes hominis in semetipsum descendentes posteriores sint meliores, derivatur. Et hac ipsa deductione proprius ad Græcum μετανοίας, quod est à μετά & νοή quasi posterior mens, acceditur. Habent & Græci vocabulum μεταμέτεια, quod à priori τέκ μετανοία nonnulli differre volunt in hoc, ac si μετανοία pœnitentiam salutarem, μετα-

I.

μέτεια exitiosam, qualis fuit Judæ, denotet. Sed, licet vocabulum prius utplurimum in bonara, postterius μεταμετείας in malam sumatur, assertio tamen non est avèrèr, cum in bonam de Filio frugi, qui prius ad mandatum Parentis in vineam abire, ut ibidem operaretur, nolebat, sed tamen μεταμετείας, i. e. pœnitentia ductus abiit, *Matth. 21. v. 29.* sumatur. Calvinianis vocabulum resipiscentie forsitan propter abusum vocis pœnitentiae apud Pontificios, vel quod contritionem pro parte pœnitentiae non habeant, usu tritus est & frequentius. Hebræis pœnitentia, vel potius conversio ad Deum תְּשׁוֹבָה à radice שׁוּב i. e. conversus est, litera נ ab initio & נ à fine apposita, descendit.

§. 3. Vocabulum pœnitentiae vel ὑπονόης pro tota pœnitentia, contritione ac fide constante, vel μετανοίας, pro contritione, pœnitentiae parte, sumitur : Et in hac significatione posteriore, quando vel fidei, vel remissioni peccatorum contradistinguitur, (ut *Marci I. v. 15.* Pœnitentiam agite, & credite Evangelio, vel *Luc. 24. 47. 31.*) cum Christus pœnitentiam & remissio-

Hh

ncns